

Sygn. akt III CSK 321/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Trzaskowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z powództwa K. W.

przeciwko Gminie M.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli i zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 27 lutego 2020 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 30 maja 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 30 maja 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powoda K. W. od wyroku Sądu Okręgowego w K. oddalającego jego powództwo o zobowiązanie pozwanej Gminy M. do złożenia oświadczenia woli o nabyciu od powoda za wynagrodzeniem w kwocie 96.090zł prawa własności sieci

wodociągowych i kanalizacyjnych zlokalizowanych na nieruchomościach szczegółowo opisanych w pozwie oraz o zasądzenie kwoty 96.090 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 marca 2015 r. tytułem zwrotu kosztów poniesionych na ich budowę.

Rozstrzygnięcie to oparte zostało na podzielonych i uznanych za własne przez Sąd Apelacyjny ustaleniach faktycznych Sądu Okręgowego. Z ustaleń tych wynika, że powód, jako właściciel działki nr 148/6 położonej w D. dokonał jej podziału na siedem działek ewidencyjnych nr 148/12-18, w tym działka nr 148/12 została wydzielona jako droga wewnętrzna dojazdowa do nowowydzielonych działek. Następnie zainicjował postępowanie administracyjne w celu zapewnienia zaopatrzenia w wodę i odprowadzenie ścieków przyszłej inwestycji polegającej na budowie pięciu budynków mieszkalnych na pięciu wydzielonych działkach nr 148/13 – 17, z pominięciem już zabudowanej działki siedliskowej nr 148/18 posiadającej odpowiednie przyłącza do sieci wodociągowo – kanalizacyjnej. Plany inwestycyjne Gminy M. nie przewidywały jednak budowy dodatkowej sieci wodociągowo – kanalizacyjnej na drodze wewnętrznej 148/12 zapewniającej możliwość wykonania przyłączy do nowowydzielonych działek. Na wniosek powoda w dniu 16 czerwca 2014 r. Wójt Gminy M. wydał decyzję nr 3/2014 o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu gminnym na rzecz K. W., ustalając warunki i szczegółowe zasady zagospodarowania terenu i jego zabudowy dla inwestycji celu publicznego o znaczeniu gminnym polegającej na budowie wodociągu i kanału sanitarnego na stanowiącej własność powoda działce nr 148/12 i części działki nr 170/4 stanowiącej własność pozwanej. Decyzją z dnia 4 lipca 2014r. wyraził natomiast zgodę na zlokalizowanie w pasie drogowym drogi gminnej (działka nr 170/4) urządzeń sieci wodociągowej oraz kanalizacji sanitarnej. Uchwałą z dnia 1 sierpnia 2014 r. Rada Gminy M. wyraziła zgodę na wykonanie odcinka kanalizacji sanitarnej na działkach nr 148/13 – 17 przez powoda na jego koszt. W uchwale zastrzeżono, że przekazanie odcinka kanalizacji sanitarnej na majątek pozwanej oraz zgoda na podłączenie do wykonanej sieci innych użytkowników nastąpi na zasadach określonych w umowie zawartej między Wójtem Gminy M. a inwestorem. Pismem z dnia 4 sierpnia 2014 r. zastępca Wójta Gminy M. przesłała powodowi podjęte w jego sprawie uchwały Gminy M. informując go jednocześnie,

że po wybudowaniu odcinka sieci wodociągowej i kanalizacyjnej inwestor zobowiązany jest do jego przekazania na majątek Gminy. Decyzją Starosty K. z dnia 18 września 2014 r. powód uzyskał pozwolenie na budowę odcinka sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej na działkach nr 148/12 i 170/4, a w dniu 23 września 2014 r. zawarł umowę na wykonanie wodociągu i kanału sanitarnego za cenę 89.790 zł. Po jej wykonaniu Wodociągi K. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. (dalej: „Wodociągi K.”) dokonały przeglądu technicznego i potwierdzenia wykonania na podstawie załączonej inwentaryzacji zrealizowanej przez powoda inwestycji. W dniu 21 listopada 2014 r. dokonano włączenia urządzenia do sieci. Inwestycja została zrealizowana przy wykorzystaniu pożyczki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w K. w kwocie 80.811 zł. Powód zapłacił wykonawcy uzgodnioną cenę 89.790 zł.

Mimo wezwania powoda pozwana odmówiła zawarcia umowy przenoszącej na nią własność sieci wodociągowo – kanalizacyjnej za zapłatą kosztów jej budowy, jak również zapłaty na rzecz powoda z tytułu sfinansowania kosztów budowy kwoty 96.090 zł. W dniu 7 września 2015 r. powód zawarł z Wodociągami K. umowę określającą zasady korzystania przez osoby przez niego wskazane z wykonanego przez niego wodociągu i kanału sanitarnego.

Gmina M. dotychczas zawierała z właścicielami urządzeń kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej umowy cywilnoprawne ich nieodpłatnego przekazania na jej własność. Pozwana jest członkiem Międzygminnego Związku Wodociągów i Kanalizacji w K. (dalej: „Związek Międzygminny”), którego celem jest wspólne wykonywanie zadań służących zaspakajaniu potrzeb mieszkańców Gmin będących jego członkami w zakresie zaopatrzenia w wodę, usuwania i oczyszczania ścieków, utrzymania związanych z tym urządzeń, planowania, koordynacji i realizacji inwestycji wodno – kanalizacyjnych. Zgodnie z uchwałą nr 3/99 Zgromadzenia Związku Międzygminnego z dnia 23 lutego 1999r. jego członkowie przekazują obiekty i urządzenia infrastruktury wodociągowo – kanalizacyjnej do nieodpłatnego użytkowania na podstawie uchwał właściwych Rad Gmin. Związek Międzygminny w celu realizacji zadań do których został powołany utworzył spółkę Wodociągi K., która prowadzi działalność także na terenie pozwanej.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że obowiązek pozwanej złożenia oświadczenia woli żadanego przez powoda nie wynika ani z ustawy ani z zobowiązania (art. 64 k.c. w zw. z art. 1047 § 1 k.p.c.). Pozwana zastrzegła bowiem, że może dokonać na podstawie odrębnej umowy przejęcia własności urządzeń nowopowstałej sieci wodno – kanalizacyjnej, ale jedynie nieodpłatnie, co pozostaje w sprzeczności z art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1437, ze zm. – dalej: „u.z.z.w.”). Jednocześnie strony nie zawarły umowy przedwstępnej obligującej pozwaną do zawarcia umowy, a inwestycja służyła nie tylko celowi publicznemu ale przede wszystkim interesom powoda. Miał na względzie, że decyzje Wójta Gminy M. były wydawane w ramach postępowania administracyjnego i nie kreowały między stronami stosunków cywilnoprawnych. Źródła obowiązku zawarcia umowy nie stanowiły także uchwały Rady Gminy M. Podstawy uwzględnienia powództwa nie mógł także stanowić art. 49 § 2 k.c. Powód poniósł wprawdzie koszty budowy urządzeń o których mowa w art. 49 § 1 k.c. i jest ich właścicielem, ale weszły one w skład przedsiębiorstwa Wodociągi K., które przyłączyło je do swojej sieci, jedynie ten podmiot może być zatem adresatem żądania powoda. Sąd Apelacyjny miał przy tym na względzie, że art. 49 § 2 k.c. jako późniejszy wyłącza stosowanie art. 31 ust. 1 u.z.z.w., a żadne z tych unormowań nie daje Sądowi uprawnienia do zobligowania pozwanej do zawarcia umowy odpłatnego nabycia własności urządzeń. Powód mógłby zatem kierować roszczenie do Gminy M. na podstawie art. 49 § 2 k.c., gdyby prowadziła ona działalność gospodarczą w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków w formie samorządowej jednostki budżetowej nie posiadającej osobowości prawnej. W stanie faktycznym sprawy Gmina jest wprawdzie właścicielem sieci, ale nie prowadzi samodzielnie działalności gospodarczej w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków czyniąc to za pośrednictwem Związku Międzygminnego, któremu przekazuje w nieodpłatne użytkowanie będące jej własnością obiekty i urządzenia infrastruktury wodno – kanalizacyjnej. Stał na stanowisku, że nie jest istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, jaki podmiot jest właścicielem sieci wodnokanalizacyjnej na terenie Gminy M. i czy

pozwana po przekazaniu Związkowi Międzygminnemu odcinka sieci wodno – kanalizacyjnej pozostaje jego właścicielką. Z drugiej strony podkreślił, że z dokonanych w sprawie ustaleń wynika, że pozwana sieć wodnokanalizacyjną przekazała Związkowi Międzygminnemu jedynie w użytkowanie. Kluczowe jest jednak w ocenie Sądu Apelacyjnego to, że włączenia urządzeń wodnokanalizacyjnych wybudowanych przez powoda do „swojej sieci” dokonały Wodociągi K. Okoliczność, że przedsiębiorstwo to nie jest właścicielem sieci, a została mu ona przekazana przez Związek Międzygminny będący założycielem i jednoosobowym właścicielem Wodociągów K., a własność poszczególnych odcinków sieci pozostaje przy członkach Związku, w tym Gminie M., nie ma w ocenie Sądu Apelacyjnego znaczenia. Podkreślił Sąd, że powód w dniu 7 września 2015 r. zawarł z Wodociągami K. umowę określającą zasady korzystania przez niego i osoby przez niego wskazane z wykonanego przez siebie wodociągu usytuowanego na działkach nr 148/12 i 170/4, zrzekając się jednocześnie wszelkich roszczeń względem Wodociągów K. mogących wynikać z tej umowy, w tym roszczeń z art. 49 § 2 k.c.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie prawa materialnego art. 49 § 1 i 2 k.c., art. 31 ust. 1 u.z.z.w. oraz art. 471 w związku z art. 64 k.c. i w związku z art. 31 ust. 1 u.z.z.w. Formułując te zarzuty domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Pozwana w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie z uwagi na trafność zarzutu naruszenia art. 49 § 2 w związku z art. 49 § 1 k.c. w zakresie, w jakim Sąd Apelacyjny wykluczył legitymację bierną pozwanej w niniejszej sprawie.

Zgodnie z art. 49 § 2 k.c. osoba, która poniosła koszty budowy urządzeń służących do doprowadzania lub odprowadzania płynów, pary, gazu, energii elektrycznej i jest ich właścicielem, może żądać, aby przedsiębiorca, który przyłączył urządzenia do swojej sieci, nabył ich własność za odpowiednim wynagrodzeniem, chyba że w umowie strony postanowiły inaczej.

Według ustalonego stanu faktycznego powód poniósł koszty budowy urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych objętych sporem i zostały one włączone do sieci stanowiącej własność pozwanej eksploatowanej przez Wodociągi K. W takiej sytuacji urządzenia te zostały usunięte spod działania zasady *superficies solo cedit* (art. 49 §1 k.c.), co nie rodziło jednak skutku w postaci przeniesienia ich własności lub ustanowienia innego prawa na rzecz przedsiębiorcy sieciowego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego po nowelizacji art. 49 k.c. ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 116, poz. 731 – dalej: „ustawa nowelizująca”) prezentowany jest, zasługujący na podzielenie pogląd, że ustawodawca wprowadzając regulację art. 49§2 k.c. przesądził, iż urządzenia wymienione w art. 49 § 1 k.c., po wejściu w skład przedsiębiorstwa zachowują status samoistnych rzeczy ruchomych, które mogą być przedmiotem odrębnej własności i odrębnego obrotu, co nie pozwala na utrzymywanie wcześniej przyjmowanej konstrukcji części składowej instalacji. W świetle art. 49 § 2 k.c. sfinansowanie kosztów budowy urządzeń ma zatem zasadnicze znaczenie dla określenia, kto jest ich właścicielem po wejściu w skład przedsiębiorstwa, o czym przesądza ich status prawny samoistnych rzeczy ruchomych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2010 r., V CSK 206/09, niepubl., z dnia 22 stycznia 2010 r., V CSK 195/09, OSNC 2010, nr 7-8, poz. 116, z dnia 13 kwietnia 2011 r., V CSK 309/10, niepubl., z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 521/13, niepubl., z dnia 7 marca 2014 r., IV CSK 442/13, niepubl., i z dnia 19 listopada 2014 r., II CSK 169/14, niepubl.). W konsekwencji powód ponosząc koszty budowy urządzeń jest ich właścicielem (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 26/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 8).

Kluczowa dla rozstrzygnięcia skargi jest zatem odpowiedź na pytanie, czy pozwana może być traktowana, jako przedsiębiorca, który przyłączył urządzenia do swojej sieci w rozumieniu art. 49 § 2 k.c. Analogiczne zagadnienie było już przedmiotem analizy Sądu Najwyższego w uchwale z dnia 13 kwietnia 2017 r., III CZP 3/17, w której przyjęto, że właściciel nieruchomości, na której znajduje się sieć wodociągowa, może żądać ustanowienia służebności przesyłu obciążającej tę nieruchomość na rzecz gminy będącej właścicielem tej sieci także wtedy, gdy gmina wydzierżawiła sieć przedsiębiorstwu wodno – kanalizacyjnemu (OSNC 2017, nr 11, poz. 127). Stanowisko to należy podtrzymać, a towarzyszącą mu argumentację podzielić również na gruncie żądania właściciela urządzeń, który poniósł koszty ich budowy zgłoszonego na podstawie art. 49 § 2 k.c.

Artykuł 7 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 506, ze zm.) stanowi, że zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, a zadania te obejmują między innymi sprawy wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych,

zaopatrzenia w energię elektryczną oraz gaz. Z regulacją tą koresponduje art. 3 ust. 1 u.z.z.w. wskazując, iż zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków jest zadaniem własnym gminy. Natomiast w myśl art. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1996r. o gospodarce komunalnej (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 712, ze zm.) gmina może realizować przedsięwzięcia gospodarcze zaspakajając zbiorowe potrzeby wspólnoty w różnych formach organizacyjnych, w tym między innymi przez samorządowy zakład budżetowy czy spółki prawa handlowego.

Zgodnie z art. 2 pkt 4 u.z.z.w., użyte w niej określenie przedsiębiorstwa wodociągowo - kanalizacyjnego oznacza przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o swobodzie prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli prowadzi działalność gospodarczą w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego zaopatrzenia ścieków, oraz gminne jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, prowadzące tego rodzaju działalność. W literaturze przedmiotu i orzecznictwie przyjmuje się jednolicie, że za przedsiębiorcę wodno - kanalizacyjnego zgodnie z art. 2 pkt 4 u.z.z.w można uznać gminę, jeżeli prowadzi działalność w zakresie zbiorowego zaopatrywania w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków przez gminne jednostki organizacyjne czy też urząd gminy (por. m.in. wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 lipca 2005 r., OSK 1741/04, niepubl. i z dnia 10 kwietnia 2014 r., II FSK 542/14, POP 2014/3/261-265). Analogicznie należy traktować gminę na gruncie art. 49 § 2 w związku z art. 49 § 1 k.c. także wtedy, gdy swoje zadania własne w zakresie doprowadzania wody i odprowadzania ścieków oraz świadczone w ich ramach usługi powierza utworzonemu w tym celu Związkowi Międzygminnemu, zapewniając mu możliwość korzystania z urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 k.c. w oparciu o umowę nieodpłatnego użytkowania.

Gmina realizując swoje zadania za pośrednictwem utworzonej w tym celu przez Związek Międzygminny spółki, a nie gminnej jednostki organizacyjnej nie posiadającej osobowości prawnej nie jest przedsiębiorcą wodno-kanalizacyjnym w świetle art. 2 pkt 4 u.z.z.w., przymiot ten będzie bowiem przysługiwał utworzonej przez ten Związek spółce. Pojęcia przedsiębiorstwa i przedsiębiorcy na gruncie art. 49 k.c. nie można jednak odrywać od funkcji i celów tej regulacji, co przemawia za koniecznością jego rozszerzającej wykładni. W konsekwencji nie ma podstaw do twierdzenia, iż niemożność traktowania gminy, jako przedsiębiorcy wodociągowo - kanalizacyjnego automatycznie skutkuje niemożnością przepisania jej przymiotu przedsiębiorcy na gruncie art. 49 § 2 w związku z art. 49 § 1 k.c. Gmina, jako osoba prawna, na którą nałożono obowiązek zaopatrzenia w wodę i odprowadzenia ścieków, jest przedsiębiorcą w znaczeniu podmiotowym. Spełnia także warunek potraktowania jej jako przedsiębiorcy w znaczeniu funkcjonalnym, skoro przyłączyła infrastrukturę wodno - kanalizacyjną do swojej sieci, jest jej właścicielem i realizuje swoje zadania w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę

i odprowadzenia ścieków udostępniając urządzenia przesyłowe przedsiębiorcy wodno - kanalizacyjnemu w rozumieniu art. 2 pkt 4 u.z.z.w. za pośrednictwem Związku Międzygminnego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje przy tym pogląd, iż gmina realizując zadania własne w rozumieniu art. 7 u.s.g. poprzez zawieranie odpłatnych umów, mających charakter czynności gospodarczych, jest przedsiębiorcą (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 2011 r., V CZ 49/11, niepubl., z dnia 19 października 1999 r., III CZ 112/99, OSNC 2006, nr 4, poz. 78, z dnia 12 maja 2000 r., V CKN 756/00, niepubl., i z dnia 7 sierpnia 2003 r., IV CZ 90/03, niepubl.). Gmina może przyjmować różne warianty gospodarki wodno - ściekowej, w tym takie, w których nie będzie zajmować się bezpośrednio odprowadzaniem i doprowadzaniem wody i odprowadzaniem ścieków, lecz pośrednio, udostępniając urządzenia przesyłowe spółce, która wykorzystuje je zgodnie z przeznaczeniem.

Przyjęcie stanowiska, że wykorzystanie przez gminę do realizacji swoich zadań instrumentu w postaci spółki, która nie uzyska własności urządzeń przesyłowych, lecz będzie je eksploatować za pośrednictwem Związku Międzygminnego, któremu zostały one udostępnione do nieodpłatnego użytkowania eliminuje legitymację gminy na gruncie art. 49 § 2 k.c., prowadzi do rezultatów nie zamierzonych przez ustawodawcę. Zmierzal on do zapewnienia między innymi tym osobom, które wybudowały z własnych środków urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne roszczenie o zobligowanie przedsiębiorcy (gminy) do zawarcia umowy, na podstawie której nabędzie on własność tych urządzeń za odpowiednim wynagrodzeniem w tych wszystkich sytuacjach, w których strony o których mowa w art. 31 ust. 1 u.z.z.w., nie mogą uzgodnić warunków (szczególnie w zakresie odpłatności) przekazania własności lub ustanowienia innego tytułu prawnego. W motywach nowelizacji podkreślono, że art. 31 ust. 1 u.z.z.w. nie pozwala narzucić przedsiębiorcy przesyłowemu (gminie) obowiązku zawarcia umowy, co powoduje coraz liczniejsze spory sądowe i uzasadnia wprowadzenie do kodeksu cywilnego unormowania, które zapewni odpowiednie wynagrodzenie osobom, które z własnych środków wybudowały urządzenia wskazane w art. 49 k.c. (por. uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP VI Kadencji, Druk Sejmowy nr 81, pkt 1 ppkt 1, 2, 3).

Ocenę tę wzmacnia nie wyeliminowanie przez ustawodawcę z obrotu prawnego art. 31 u.z.z.w. z którego jednoznacznie wynika, że odpłatne przekazanie przez inwestora urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych może nastąpić alternatywnie na rzecz gminy lub przedsiębiorstwa wodnokanalizacyjnego. Adresatami tego roszczenia mogą być zatem oba te podmioty, a wyboru przeciwko któremu z nich należy je skierować, dokonuje powód. Uznać zatem należy, że

w przypadku urządzeń wodnokanalizacyjnych zamiarem ustawodawcy było jedynie wzmocnienie pozycji osób, które wybudowały z własnych środków urządzenia wodne i kanalizacyjne przez jednoznaczne przyznanie im roszczenia w stosunku do przedsiębiorstwa wodociągowo – kanalizacyjnego lub gminy, a nie osłabienie ich pozycji przez wyeliminowanie możliwości rozliczeń z tego tytułu z gminą w stanach faktycznych analogicznych do występujących w rozpoznawanej sprawie, co wprost dopuszczało orzecznictwo jeszcze przed wejściem w życie ustawy nowelizującej.

Akceptacja prezentowanego w orzecznictwie stanowiska, że art. 31 ust. 1 u.z.z.w. nie jest przepisem szczególnym wobec art. 49 § 2 k.c., który - jako późniejszy - wyłącza jego stosowanie jest możliwa tylko przy założeniu, że gmina może być adresatem roszczeń o zobowiązanie do zawarcia umowy, także wtedy gdy realizuje swoje obowiązki za pośrednictwem Związku Międzygminnego czy przedsiębiorstwa wodno – kanalizacyjnego. Uznanie, że gmina będąc właścicielem infrastruktury wodociągowej nie ma przymiotu przedsiębiorcy, prowadziłoby do sytuacji, że inwestor na podstawie art. 31 ust. 1 u.z.z.w. nadal posiada roszczenie odszkodowawcze w stosunku do gminy na podstawie tego przepisu.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle regulacji art. 31 ust. 1 u.z.z.w. występowała rozbieżność stanowisk odnośnie do kwestii skutków odmowy podmiotu w nim wskazanego zawarcia umowy o nabycie własności urządzeń. Według jednego stanowiska odmowa zawarcia takiej umowy powoduje jedynie odpowiedzialność kontraktową (art. 471 k.c.), ponieważ sąd nie jest władny rozstrzygać o treści takiej umowy, jeśli strony nie doszły do konsensusu. Według innego zapatrywania, wnoszącemu urządzenie własnym kosztem przysługuje roszczenie o zawarcie umowy. Nie budziło jednak wątpliwości, że obowiązek zawarcia umowy istnieje, zatem brak jego realizacji rodzi odpowiedzialność cywilnoprawną (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011r., III CZP 26/11).

Powód obok roszczenia o zobowiązanie pozwanej do odpłatnego przeniesienia własności urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych zgłosił także żądanie zapłaty, jednak Sąd Apelacyjny nie wyjaśnił z jakiej przyczyny przy przyjętej wykładni art. 49 § 2 k.c. wyłączył stosowanie art. 31 ust. 1 u.z.z.w. W takim zakresie trafny jest zatem również zarzut naruszenia art. 31 ust.1 u.z.z.w. oraz art. 471 k.c.

Przeciwnie stanowisko Gminy M. aprobowane przez Sądy obu instancji jest niekonsekwentne. Pozwana nie dostrzega bowiem przeszkód prawnych do zawarcia umowy przenoszącej na nią prawo własności sieci wodociągowych i kanalizacyjnych objętych sporem nieodpłatnie, mimo że nie uzyskała na to zgody powoda. Przyczyną odmowy nie jest zatem to, że realizacją swoich zadań w zakresie odprowadzania i doprowadzania wody i odprowadzania ścieków

pozwana nie zajmuje się bezpośrednio, lecz wyłącznie konieczność zapłaty na rzecz powoda odpowiedniego wynagrodzenia.

Z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że Międzygminny Związek, którego członkiem między innymi jest pozwana, ma służyć wspólnemu wykonywaniu przez zrzeszone w nim Gminy zadań służących zaspokajaniu potrzeb mieszkańców gmin w zakresie zaopatrzenia w wodę, usuwania i oczyszczania ścieków, utrzymania związanych z tym urządzeń, planowania, koordynacji i realizacji inwestycji wodnokanalizacyjnych (§ 7 statutu). Jednym z zadań Związku jest zarządzanie między innymi mieniem wskazanym przez gminy – członków na ich żądanie (§ 8 pkt 1 statutu). Mienie to w postaci obiektów i urządzeń infrastruktury wodociągowo – kanalizacyjnej gminy członkowie Związku przekazują mu do nieodpłatnego korzystania z uwzględnieniem możliwości zgłoszenia ich zwrotu na żądanie w przypadku wystąpienia ze Związku (§ 1 pkt 1.1 oraz § 3 uchwały nr 3/99 Zgromadzenia Związku). Z kolei Wodociągi K. są spółką utworzoną przez Związek Międzygminny w celu realizacji zadań nałożonych na Związek i eksploatują urządzenia i obiekty infrastruktury wodno – kanalizacyjnej należące do Gminy M. w takim zakresie w jakim zostały jej udostępnione przez Związek, który ma do nich tytuł jedynie w postaci nieodpłatnego użytkowania.

Z powyższego wynika, że Wodociągi K. realizują obowiązki Gmin zrzeszonych w Związku Międzygminnym i nie przysługuje im tytuł własności do sieci, do której został przyłączony odcinek sieci wodociągowo – kanalizacyjnej wybudowanej przez powoda. Pozwana może natomiast w razie zaistnienia takiej potrzeby wystąpić ze Związku Międzygminnego i zaprzestać korzystania z pośrednictwa Wodociągów K. realizując swoje zadania w inny sposób. Zbędną komplikacją byłoby w tej sytuacji doprowadzenie, w wyniku realizacji roszczeń inwestorów zgłoszonych na podstawie art. 49 § 2 k.c., do uzyskiwania prawa własności fragmentów sieci przez spółkę, która jedynie eksploatuje sieć przekazaną przez pozwaną Związkowi Międzygminnemu w nieodpłatne użytkowanie. Dostrzeżenia także wymaga, że akceptacja takiego rozwiązania uniemożliwiłaby również Gminie skorzystanie z regulacji art. 49 § 2 k.c. w tych wszystkich sytuacjach, w których pozostałaby właścicielką sieci gminnej realizując swoje obowiązki za pośrednictwem przedsiębiorstwa wodnokanalizacyjnego.

Pojęcie „swojej sieci” w rozumieniu art. 49 § 2 k.c. w specyficznym przypadku gminy należy zatem odnosić do tytułu własności. W konsekwencji dla prawidłowego rozumienia pojęcia „przedsiębiorcy” w rozumieniu art. 49 § 2 k.c. kryterium wiodącym jest własność urządzeń przesyłowych, a właściciel urządzeń przesyłowych (gmina) udostępniając urządzenia przesyłowe Związkowi Międzygminnemu nie traci legitymacji biernej w ramach tego unormowania, skoro nadal realizuje cele przesyłowe nie wyzbywając się własności sieci. Ponadto nie bez racji skarżący podnosi, że Sąd Apelacyjny przyjmując, iż podmiotem wyłącznie

legitymowanym w zakresie roszczenia zgłoszonego przez powoda są Wodociągi K., nie poczynił ustaleń faktycznych odnośnie zasad, na jakich spółka ta korzysta z infrastruktury przesyłowej stanowiącej własność Gminy M. przekazanych do nieodpłatnego użytkowania Związkowi Międzygminnemu oraz treści umowy zawartej między powodem a Wodociągami K.

Zarzut naruszenia art. 471 w zw. z art. 64 k.c. i w zw. z art. 31 ust. 1 u.z.z.w. nie zasługuje natomiast na uwzględnienie, gdyż art. 471 k.c. dotyczący odpowiedzialności odszkodowawczej nie może być, co oczywiste, źródłem zawarcia umowy, a co najwyżej przyznania odszkodowania.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ § 1 i 108 § 2 w zw. z 391 § 1 i w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

aj